

Hoe populistisch is het volk?

Agnes Akkerman, Cas Mudde en Andrej Zaslove

EEN SAMENVATTING VAN

Akkerman, A., Mudde, C. & Zaslove, A. (2014). How Populist Are the People? Measuring Populist Attitudes in Voters. *Comparative Political Studies*, 47(9), 1324-1353.

Onderzoek naar populisme is populair. Veel populismeonderzoek richt zich op de aanbodzijde van populisme, dat wil zeggen op populistische politieke partijen. Een ander deel van het onderzoek naar populisme richt zich op de vraagzijde: de populistische kiezer. Een belangrijke vraag in dit vraagzijde-onderzoek is waarom sommige kiezers op populistische partijen stemmen en wat de populariteit van populistische vertegenwoordigers en de vraag naar populistische partijen kan verklaren.

Opvallend in het vraagzijde-onderzoek is dat voor het meten van populisme onder kiezers vaak gebruik wordt gemaakt van indicatoren die eigenlijk radicaal rechtse houdingen, politiek wantrouwen en negatieve houdingen ten opzichte van immigranten meten. Hoewel voorkeuren voor populistische partijen samen kunnen gaan met negatieve houdingen ten opzichte van immigranten, politiek wantrouwen en radicaal rechtse houdingen, is populisme niet hetzelfde als deze houdingen. Een maat om populistische houdingen onder kiezers te meten, bestond echter nog niet.

In het artikel van Akkerman, Mudde en Zaslove wordt zo'n maat ontwikkeld. Een maat voor populistische houdingen van kiezers maakt het mogelijk populistische houdingen te vergelijken over tijd en tussen politieke systemen. Bij het ontwikkelen van dit meetinstrument wordt aangesloten bij een veelgebruikte definitie van populisme van Mudde (2004). In deze definitie is populisme een 'thin centered ideology', een 'slanke' ideologie die zelf weinig inhoudelijke elementen kent, maar die zich hecht aan andere ideologieën. Die andere ideologieën kunnen bijvoorbeeld de eerder genoemde rechtse ideologieën zijn, maar ook linkse ideologieën.

Populisme bestaat volgens deze definitie uit twee belangrijke denkbeelden. Het eerste denkbeeld is dat de samenleving bestaat uit twee homogene groepen, die recht tegenover elkaar staan: de elite en het volk. De relatie tussen volk en elite is antagonistisch: het volk is 'goed' en de elite is corrupt. Het tweede denkbeeld is dat politiek de uiting moet zijn van de wil van het volk.

Aan de hand van deze definitie worden zes stellingen ontwikkeld, waarin deze elementen al dan niet terugkomen:

1. De politici in de Tweede Kamer moeten de wil van het volk volgen;
2. Het volk, niet de politici, moet de belangrijkste beslissingen nemen;
3. De politieke verschillen tussen het volk en de elite zijn groter dan de verschillen binnen het volk;
4. Ik word liever vertegenwoordigd door een gewone burger dan door een politicus;
5. Volksvertegenwoordigers praten te veel en doen te weinig;
6. Wat in de politiek een compromis genoemd wordt, is gewoon het verraden van je principes.

Deze stellingen werden in 2011 voorgelegd aan een representatieve steekproef van 600 Nederlanders via een *web-survey*. Respondenten konden op een vijfpuntschaal aangeven in welke mate zij het eens waren met elke stelling. Een lage score betekent dat men het niet eens is met de stelling; een hoge score betekent dat men het wel eens is met de stelling. Door de waarden voor elke stelling op te tellen, ontstaat voor elke respondent een score op de populismeschaal.

Om de kwaliteit van de populismeschaal te beoordelen, is de schaal aan twee testen onderworpen. In de eerste plaats is onderzocht hoe de schaal zich verhoudt tot twee houdingen die in de politicologie worden gezien als antoniemen van populisme: elitisme en pluralisme. Elitisme is de spiegel van populisme: in plaats het volk moet de elite het volk leiden. Pluralisme onderscheidt zich conceptueel van

populisme, doordat het uitgaat van verschillen in de samenleving. Deze verschillen moeten getoelend worden en kunnen opgelost worden door compromissen en dialoog tussen die groepen. Populisme ziet het volk als homogeen. Wanneer de scores op de populismeschaal niet of niet veel samenhangen met de scores van de respondenten op de elitisme- en de pluralismeschalen, onderscheidt de populismeschaal zich goed van deze twee antonieme houdingen. Een tweede aspect waarop de kwaliteit van de maat beoordeeld moet worden, is de voorspellende waarde die de schaal heeft voor het stemgedrag (of de politieke voorkeur) van mensen. We verwachten van een goede schaal voor populistische houdingen dat hoge scores sterk samenhangen met de voorkeur voor populistische partijen en slechts in geringe mate met niet-populistische partijen.

De populismeschaal doorstaat beide testen. Wat betreft de antonieme houdingen blijkt dat de scores op de populismeschaal slechts in geringe mate samenhangen met de scores op de elitisme- en de pluralismeschaal. De populismeschaal onderscheidt zich dus goed van antonieme houdingen.

Daarnaast blijkt de populismeschaal een goede voorspeller voor politieke voorkeuren van mensen. Respondenten met een voorkeur voor de Socialistische Partij of de Partij voor de Vrijheid – twee partijen die doorgaans als populistisch worden beschouwd – kennen gemiddeld de hoogste score op de populismeschaal. De scores voor de twee populistische partijen verschillen niet significant van elkaar, terwijl de aanhangers van deze twee populistische partijen wel significant verschil-

len van de mensen met een voorkeur voor niet-populistische partijen. De populismeschaal blijkt dus een goede voorspeller te zijn voor een voorkeur voor een populistische partij.

De schaal maakt het mogelijk om populistisch houdingen van kiezers in verschillende landen en politieke systemen met elkaar te vergelijken en is inmiddels opgenomen in surveys in onder andere Chili en de Verenigde Staten.